

ТЮРИНА Валентина

Харківський національний університет внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0003-2308-1977>**РОМАНИШИНА Людмила**

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

<https://orcid.org/0000-0002-6026-2614>**МАЛАНЮК Наталія**

Державний університет телекомунікацій

<https://orcid.org/0000-0002-4321-0900>

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування і розвитку управлінської компетентності майбутніх офіцерів поліції, яка входить до складу сектору безпеки й оборони України. Дано визначення понять «управління», «управлінська компетентність». Управління - це вид людської діяльності, що полягає у свідомому та цілеспрямованому впливі на людей, об'єкти і на процеси з метою надання їм бажаних параметрів функціонування та розвитку. Управлінська компетентність – це інтеграційна якість особистості, яка наділена функціями управління, поєднує істотний інструментарій ефективного здійснення управлінської діяльності, представлений мотиваційно-ціннісними, світоглядними, комунікативними складниками (знаннями, вміннями, навичками та здібностями тощо), вираженими в термінах спостережуваної поведінки. Показано, що управлінська компетентність має власну складну структуру. Визначено специфічні функції, які виконує особа, яка здійснює управлінську діяльність. Тому процес формування управлінської компетентності безпосередньо пов'язаний з оволодінням управлінськими вміннями й навичками, які забезпечують компетентне виконання управлінських функцій. Представлено результати експериментального дослідження формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів поліції у процесі їх професійної підготовки. Виявлено статистично вірогідну наявність позитивної динаміки за більшістю показників в експериментальних групах після вивчення спецкурсу, написання курсових і творчих робіт, участі у тренінгу.

Ключові слова: управлінська компетентність, специфічні управлінські функції, складники управлінської компетентності, курсанти, офіцери сектору безпеки й оборони, професійна підготовка.

DOI: <http://doi.org/10.31891/pcs.2022.3-4.7>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Війна, розв'язана російським агресором, кардинально змінила життя всіх українців і внесла свої суворі корективи в діяльність усіх державних інституцій, зокрема, у роботу Національної поліції України.

Функції поліції розширилися до незначних раніше обсягів. Однак мета залишилася єдиною – збереження життя людей та забезпечення їм максимально можливої безпеки.

Інтеграційні та глобалізаційні процеси, безпосереднім учасником яких є Україна, а також особливі умови здійснення правоохоронної діяльності в умовах війни визначають виняткове значення управлінської діяльності в підрозділах сектору безпеки та оборони, структурною складовою якого є Національна поліція України. Отже, у сучасних умовах суттєво

зростає значення якості управління різними підрозділами Національної поліції України.

Управління роботою підрозділів і робочих груп поліції передбачає логічну зміну етапів, яка характеризується тісним зв'язком цих етапів, які змінюють один одного.

Професійна діяльність працівника поліції, який повинен організувати власну діяльність і діяльність підлеглих, допомогти колегам і громадянам, які потребують допомоги, вимагає високого рівня сформованості у офіцера поліції управлінської компетентності, яка проявляється у готовності до вирішення професійних завдань різної складності та здійснення управління процесом виконання поставлених службових завдань. Отже, одним з важливих завдань, що стоять перед сучасним ЗВО МВС України, є формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони, зокрема – у майбутніх офіцерів поліції.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз педагогічної теорії свідчить про суттєве зростання кількості наукових доробків, присвячених проблемі формування управлінської компетентності фахівців. Дослідженням різних видів компетентності (комунікативної, педагогічної, психологічної, інформаційної, інноваційної, соціальної тощо) присвячено роботи багатьох педагогів і психологів (В. Байденко, І. Данченко, А. Деркач, В. Зазикін, Е. Зеєр, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Пляка, Д. Равен, Л. Романишина, В. Тюріна, А. Шелтон, А. Хуторської та інші).

Проблеми військового управління офіцерів аналізують у своїх роботах О. Бойко, Т. Мацевко, С. Мосов, Л. Олійник, О. Прохоров, І. Руснак, В. Стасюк, Ю. Тарасюк, Р. Торчевський, В. Ягупов та інші).

Сучасними науковцями визначено педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів та формування їхньої готовності до керування підрозділами (М. Жиленко, Л. Мерзляк, І. Радванський); розглянуто етику управлінської діяльності керівника (М. Тарнавський); педагогічні аспекти управлінської діяльності офіцерів (Г. П'янковський); формування готовності до управлінської діяльності в майбутніх магістрів військово-соціального управління (О. Бойко); психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх офіцерів (Т. Мацевко).

Проблемою формування професійної компетентності працівників органів внутрішніх справ займалися І. Ващенко, С. Гіренко, Г. Попова, О. Теличкін, В. Тюріна, П. Червоний та інші.

Але, не зважаючи на ґрунтовність означених робіт, питання, що стосуються сутності, структури, умов і особливостей формування у майбутніх правоохоронців управлінських знань, умінь, навичок і якостей особистості як факторів формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів поліції, залишилися недостатньо розглянутими і потребують додаткових досліджень.

3. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета нашої статті полягає в тому, щоб розглянути управлінську компетентність як професійну якість особистості майбутніх офіцерів поліції, визначити її структурно-змістові характеристики і розглянути необхідність її формування у курсантів закладів вищої освіти МВС України.

Методи дослідження. Для реалізації визначених завдань у роботі використовувалися такі методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, зіставлення, систематизація, узагальнення, класифікація); емпіричні (спостереження, опитування, вивчення і аналіз документації: навчальні плани і програми, констатувальний та формувальний експерименти); статистичні (математична обробка результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація).

4. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Наукова література розглядає управління як вид людської діяльності, що полягає у свідомому та цілеспрямованому впливі на людей, об'єкти і на процеси з метою надання їм бажаних параметрів функціонування та розвитку. У психології управління розглядається як комплекс необхідних заходів впливу на суспільство, групу чи окремих людей з метою їхнього упорядкування, збереження якісної специфіки, удосконалення та розвитку. Процеси управління виникають у процесі спільної діяльності людей, колективів, різного рівня соціальних груп. Управління здійснюється у всіх складних динамічних системах управління (соціальних, психологічних, біологічних, технічних, адміністративних, економічних, педагогічних та ін.) та засноване на отриманні, обробці та передачі інформації [Тарасюк, 2020].

Формуванню і становленню концептуальних основ і подальшому розвитку управлінської компетентності почали приділяти увагу у ХХ столітті у Великобританії, де до кінця означеного століття сформувались два фундаментальних різновиди компетентнісного підходу:

– особистісно-орієнтований (інтелектуальний контекст, заснований на

побудові психологічної характеристики особистості);

– функціонально-аналітичний (регламентує аналіз посадових обов'язків, коли діяльність працівника заснована на встановлених посадових обов'язках) [Тарасюк, 2020].

Обидва аспекти своєю основою мають загальні характеристики управлінської компетентності, суть яких, на думку науковців, зводиться до таких положень:

– концентрація уваги на виконавчій діяльності та її результатах, а не на природних даних, інтелекті або здобутій освіті майбутніх фахівців;

– прагнення визначати й розвивати поняття управлінської компетентності, зважаючи на широкий емпіричний аналіз реальної поведінки [Мацевко, 2015].

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури свідчать, що управлінська компетентність – це інтеграційна якість особистості, яка наділена функціями управління, поєднує істотний інструментарій ефективного здійснення управлінської діяльності, представлений мотиваційно-ціннісними, світоглядними, комунікативними складниками (знаннями, вміннями, навичками та здібностями тощо), вираженими в термінах спостережуваної поведінки [Тарасюк, 2020].

Управлінська компетентність проявляється через здатність і готовність керівника виокремлювати, глибоко і цілісно аналізувати, точно формулювати проблеми і знаходити з більшої кількості альтернативних підходів до їхнього вирішення найдоцільніші й ефективніші щодо конкретної ситуації. Крім того, управлінська компетентність та особливості її формування пов'язані з виконанням особою, яка здійснює управлінську діяльність, низки специфічних функцій у межах означеної діяльності [Олійник, 2010].

До переліку специфічних функцій дослідники відносять мотиваційно-цільову, організаційно-виконавчу, інформаційно-аналітичну, планово-прогностичну, регулятивно-корекційну функції. Отже, процес формування управлінської компетентності безпосередньо пов'язаний з оволодінням управлінськими вміннями й навичками, які забезпечують компетентне виконання управлінських функцій.

Виходячи із зазначеного, управлінську компетентність майбутніх фахівців сектору безпеки й оборони доцільно розглядати як актуальний вияв у діяльності таких базових і спеціальних компетенцій: здійснення випереджувального планування й моделювання; реалізація управлінських функцій шляхом удосконалення індивідуальних особистісних якостей; прогнозування процесів навчання; самостійне набуття нових знань і вмінь у галузі управління; удосконалення професійної компетентності на основі осмислення перебігу власної діяльності та її результатів; теоретичні та практикозоровані знання, вміння й навички у сфері управління та управління власною діяльністю [Тарасюк, 2020].

На думку дослідника Е. Зеєра, компетентність включає не лише знання, а й когнітивну, операційно-технологічну, мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову складові та систему ціннісних орієнтацій [Зеєр, 2003]. Таке визначення управлінської компетентності фахівця дозволяє представити її структуру як сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів.

Отже, формування управлінської компетентності як професійно значущої якості особистості майбутнього офіцера поліції передбачає сформованість не тільки певних знань, умінь і навичок, а й певних якостей особистості і ціннісних орієнтацій як складників управлінської компетентності. Формуванню умінь, навичок, ціннісних орієнтацій сприяє виконання курсантами спеціальних вправ і завдань, які за змістом і умовами наближені до реальних життєвих ситуацій. Одним з перспективних та ефективних методів формування умінь, навичок і ціннісних орієнтацій є тренінги і заняття з елементами тренінгу [Khatsaiuk, 2021; Тюріна, 2007].

Ефективність навчально-пізнавальної і практичної діяльності, спрямованої на формування у курсантів Харківського національного університету внутрішніх справ управлінської компетентності як професійно значущої якості особистості, підтверджується результатами нашого дослідження.

У процесі експериментальної роботи нами було виділено дві експериментальні групи: (Е₁) і (Е₂) та контрольну групу (К) курсантів, в якій навчання велось

традиційними методами. У другій експериментальній групі (Е₂), на відміну від першої експериментальної групи (Е₁), крім проведення спецкурсу «Управлінська компетентність – професійно значуща якість особистості офіцера поліції», написання рефератів і творчих робіт та розв'язування навчальних проблемних ситуацій з означеної проблеми, проводилися ще й тренінгові заняття [Khatsaiuk, 2021; Тюріна, 2007], метою яких було поглиблення знань, одержаних в ході аудиторних занять, та

відпрацювання умінь, навичок, правильних ставлень до тих чи інших ситуацій і ціннісних орієнтацій.

З метою визначення сформованості ціннісних орієнтацій у курсантів використовувалась методика М. Рокича.

Одержані результати навчально-експериментальної роботи щодо формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів поліції представлені у таблиці 1 і таблиці 2.

Таблиця 1

Визначення рівня сформованості обсягу знань з проблеми формування у курсантів управлінської компетентності до та після проведення експерименту (у %)

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	Е ₁ (58 чол)	Початок	31,11	48,83	17,58	2,48
2		Кінець	1,91	42,66	34,39	21,04
3		Приріст	-29,20	-6,17	+16,81	+18,56
4	Е ₂ (63 чол)	Початок	41,28	39,68	15,87	3,17
5		Кінець	1,58	34,94	38,09	25,39
6		Приріст	-39,70	-04,74	+22,22	+22,22
7	К (51 чол)	Початок	34,93	50,79	9,52	4,76
8		Кінець	6,35	58,73	28,57	6,35
9		Приріст	-28,58	+7,94	+19,05	+1,59

Таблиця 2

Визначення рівня сформованості професійних вмінь, ставлень і ціннісних орієнтацій як складників управлінської компетентності курсантів до та після проведення експерименту (у %)

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	Е ₁ (58 чол)	Початок	31,04	48,27	17,24	3,45
2		Кінець	1,72	43,10	39,66	15,52
3		Приріст	-29,32	-5,17	+22,42	+12,07
4	Е ₂ (63 чол)	Початок	31,76	50,79	15,87	1,58
5		Кінець	1,58	41,29	38,09	19,04
6		Приріст	-30,18	-9,50	+22,22	+17,46
7	К (51 чол)	Початок	43,15	47,05	7,84	1,96
8		Кінець	15,67	52,96	25,49	5,88
9		Приріст	-27,48	+5,91	+17,65	+3,92

5. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, управлінська компетентність майбутніх офіцерів поліції, які в рамках своїх службових обов'язків мають виконувати управлінську діяльність, передбачає таке: розуміння процесу управління, індивідуальної та групової поведінки, системного аналізу, методів планування й

контролю та кількісних методів прийняття рішень; уміння передбачити можливі наслідки (позитивні й негативні) виконання і застосування прийнятих управлінських рішень; здатність правильно інтерпретувати ситуацію, визначати, які саме чинники є найважливішими в конкретній ситуації і який ефект може спричинити зміна одного або декількох факторів (умов, обставин тощо); уміння застосовувати конкретні управлінські прийоми, що забезпечують ефективне

досягнення мети управління конкретними правоохоронними діями.

Одержані експериментальні результати свідчать, що з метою формування у майбутніх офіцерів поліції управлінської компетентності як професійно значущої якості особистості, крім проведення спецкурсу «Управлінська компетентність – професійно значуща якість особистості офіцера поліції», написання рефератів і творчих робіт та розв’язування навчальних проблемних ситуацій з означеної проблеми, доцільно проводити ще й тренінг та заняття з елементами тренінгу. Це забезпечує не тільки формування системи знань, умінь і навичок, а й ефективне формування ставлень і ціннісних орієнтацій, які є складниками управлінської компетентності як якості особистості, зокрема як професійно значущої

якості особистості майбутніх офіцерів поліції, які, виконуючи свої професійні обов’язки, повинні організувати не тільки власну діяльність, а й діяльність підлеглих, допомагати колегам у вирішенні складних конфліктних ситуацій, а також громадянам, які потребують допомоги і захисту, проводити роботу щодо попередження і врегулювання соціальних конфліктів.

Перспективним напрямком можна вважати розробку методичного забезпечення і квестових завдань, спрямованих на залучення курсантів до вирішення різноманітних складних конфліктних ситуацій, максимально наближених до реального життя для цілеспрямованого формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони, зокрема офіцерів поліції.

Література

1. Зеер Э. Ф. (2003). Психология профессий : [учебное пособие для студентов вузов]. Екатеринбург : Деловая книга.
2. Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P., Tyurina, V., Chervonyi, P., Yevdokimova, O., Levko, M., Demchenko, I., Maliar, N., Maliar, E., Maksymchuk, I. (2021). Preparing future officers for performing assigned tasks through special physical training. *Revista romaneasca pentru educatie multidimensionala*, 13 (2), 457-475. ISSN: 2066 -7329, e-ISSN: 2067-9270. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/431> <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/2666> <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000730484900025>
3. Мацевко Т. (2015). Управлінська компетентність офіцерів військово-соціального управління. *Вісник Національного університету оборони України*. 44, 148–153.
4. Олійник Л. (2010). Компетентнісний підхід як необхідна умова сучасної освіти у військовому університеті. *Проблеми освіти*. 65, 43–48.
5. Тарасюк Ю.М. (2020). Формування управлінської компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із військового управління. *Інноваційна педагогіка*. 26, 164-167.
6. Тюріна В.О. (2007). Підготовка курсантів до профілактики міжособистісних конфліктів засобами тренінгу. *Психологические тренинговые технологии в правоохранительной деятельности: научно-методические и организационно-практические проблемы внедрения и использования, перспективы развития: Материалы III международной научно-практической конференции*. Донецьк: ДЮІ. (с. 17-22)

References

1. Zeer E. F. (2003). *Psychology of professions: [study manual for university students]*. Yekaterinburg: Business book.
2. Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P., Tyurina, V., Chervonyi, P., Yevdokimova, O., Levko, M., Demchenko, I., Maliar, N., Maliar, E., Maksymchuk, I. (2021). Preparing future officers for performing assigned tasks through special physical training. *Revista romaneasca pentru educatie multidimensionala*, 13 (2), 457-475. ISSN: 2066 -7329, e-ISSN: 2067-9270. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/431> <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/2666> <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000730484900025>
3. Matsevko T. (2015). Management competence of military and social management officers. *Bulletin of the National Defense University of Ukraine*. 44, 148-153.
4. Oliynyk L. Competency approach as a necessary condition of modern education in a military university. *Problems of education*. 65, 43-48.
5. Tarasiuk Y.M. (2020). Formation of managerial competence in the process of professional training of future specialists in military management. *Innovative pedagogy*, 26, 164-167. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.32>
6. Tyurina V.O. (2007). Training cadets to prevent interpersonal conflicts by means of training. *Psychological training technologies in law enforcement activities: scientific-methodical and organizational-practical problems of implementation and use, development prospects: Materials of the international scientific-practical conference*. (pp. 17-22). Donetsk: DUI.

Abstract**TYURINA Valentyna, ROMANYSHYNA Liudmyla, MALANIUK Nataliia****FORMATION OF MANAGERIAL COMPETENCE OF FUTURE POLICE OFFICERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING**

The article substantiates the relevance of the problem of formation and development of managerial competence of future police officers, which is part of the security and defense sector of Ukraine. The definitions of the concepts of "management" and "management competence" are given.

Management is a type of human activity, which consists in conscious and purposeful influence on people, objects and processes in order to provide them with the desired parameters of functioning and development.

Managerial competence is an integrative quality of an individual who is endowed with management functions, combines essential tools for effective management activities, represented by motivational-value, worldview, communicative components (knowledge, abilities, skills and abilities, etc.), expressed in terms of observed behavior.

It is shown that managerial competence has its own complex structure. Specific functions performed by a person performing managerial activities are defined. To the list of specific functions, researchers include motivational-target, organizational-executive, informational-analytical, planning-prognostic, regulatory-corrective functions.

Therefore, the process of formation of managerial competence is directly related to the acquisition of managerial abilities and skills that ensure the competent performance of managerial functions. Managerial competence includes not only knowledge, but also cognitive, operational-technological, motivational, ethical, social and behavioral components and a system of value orientations. The formation of managerial competence as a professionally significant personality quality of the future police officer requires the formation of certain knowledge, abilities and skills, as well as certain personality qualities and value orientations, which are components of managerial competence.

The formation of abilities, skills, and value orientations is facilitated by the cadets' performance of special exercises and tasks, which in terms of content and conditions are close to real life situations. One of the promising and effective methods of forming abilities, skills and value orientations are trainings and classes with training elements. The results of an experimental study of the formation of managerial competence among future police officers in the process of their professional training are presented. A statistically probable presence of positive dynamics in most indicators in the experimental groups after studying a special course, writing coursework and creative works, and participating in training was revealed.

Key words: managerial competence, specific managerial functions, components of managerial competence, cadets, officers of the security and defense sector, professional training.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2023 р.**Бібліографічний опис статті:**

Тюріна В., Романишина Л., Маланюк Н. Формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів поліції в процесі професійної підготовки. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2022. № 3-4. С. 52-57.

Tyurina V., Romanyshyna L., Malaniuk N. (2022) Formation of managerial competence of future police officers in the process of professional training. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 3-4, pp. 52-57.